

GABRIELA I JOLANTA KNAPSKIE DOKĄD PO WYZWOLENIU?

Gabriela Knapska (po lewej) ze swoją siostrą bliźniaczką Jolantą, wrzesień 1944 r.
Miejsce Pamięci obozu koncentracyjnego Oberer Kuhberg Ulm

Biografia

Gabriela i Jolanta Knapska urodziły się 31 maja 1927 r. w Łagiewnikach. Po rozpoczęciu wojny musiały w wieku dwunastu lat opuścić szkołę. Od 1941 r. zmuszono je do pracy w firmie Telefunken w Łodzi. W sierpniu 1944 r., kiedy zbliżał się front wschodni, bliźniaczki zostały początkowo wywiezione do Berlina, a pod koniec 1944 r. do Ulm, dokąd w międzyczasie przeniesiono całą fabrykę. Tu Gabriela Knapska napisała pamiętnik, w którym opisała ostatnie dni wojny. Po wyzwoleniu 24 kwietnia 1945 r. siostry zostały początkowo umieszczone w Ludwisburgu w obozie dla dipisów (*displaced persons*). W listopadzie 1945 r. wróciły do Polski. Obie nadrobiły tu maturę, nie dostały się jednak na studia, ponieważ nie pochodziły z rodziny robotniczej. Gabriela Knapska została pielęgniarką, Jolanta Knapska do emerytury pracowała w jednym zakładzie pracy.

SKĄD POCHODZI TA FOTOGRAFIA?

Tą fotografię siostry kazały sobie zrobić 15 września 1944 r. u fotografa w Berlinie. Na odwrocie napisały: „Dla najukochańszej mamy na pamiątkę od dwóch kotów z puszczy”. Wysłały ją do swojej mamy, która ją zachowała. W latach 90. Gabriela Knapska przekazała tę fotografię Centrum Dokumentacji Oberer Kuhberg, w którym znajduje się ona do dzisiaj.

JAKIE HISTORIE MOŻNA POWIĄZAĆ Z TĄ FOTOGRAFIĄ?

Tą fotografią, listami i kartkami pocztowymi Gabriela i Jolanta starały się uspokoić swoich rodziców. Nie powinny się martwić o los swoich córek, które zostały wysłane na roboty przymusowe. O ile to możliwe, opowiadały o swoim dniu powszednim. Poczta była cenzurowana, opisy rzeczywistej sytuacji mogłyby nie przejść kontroli.

Robotnicy nie znali losów członków swoich rodzin. Często dopiero po wyzwoleniu otrzymywali wiadomości z ojczyzny. Również siostry Knapskie dopiero po powrocie w listopadzie 1945 r. dowiedziały się, co działo się u ich rodziców.

Dwa tygodnie przed wyzwoleniem Ulm Gabriela Knapska zaczęła pisać pamiętnik, ponieważ „każdy dzień przynosi teraz coś nowego”. Chciała dokumentować te wydarzenia. Jednocześnie pisanie było sposobem na to, aby uporać się z następującymi wydarzeniami.

INNA PERSPEKTYWA

Ukraińska Marta Didok, która od 1942 r. musiała wykonywać pracę przymusową w Turynii, została uwolniona w kwietniu 1945 r. Nie mogła wrócić bezpośrednio do domu. Została najpierw zabrana do „obozu dla repatriantów” w Görlitz, gdzie przesłuchiwało ją NKWD. Chciano ustalić, czy kolaborowała z Niemcami. Po powrocie do ojczyzny jeszcze przez rok była wielokrotnie przesłuchiwana i obserwowana, czy nie przejawia „obciążających zachowań”. Podobnie jak z Martą Didok działo się z innymi robotnikami przymusowymi, którzy podczas wojny zostali deportowani do pracy przymusowej ze Związku Radzieckiego do Trzeciej Rzeszy. Ich państwo im nie ufało. Wielu byłych robotników przymusowych było nawet ponownie aresztowanych i osadzonych w łagrach.

WYSTAWA

1 Oswajanie

Sceny 1|1|1 1|1|2 1|1|3 1|2|1 1|2|2 1|2|3 1|2|4 1|3|1 1|4|1 1|4|2 1|4|3 1|4|4 1|5|1

2 Radykalizacja

Sceny 2|1|1 2|1|2 2|1|3 2|1|4 2|1|5 2|1|6 2|2|1 2|2|2 2|2|3 2|2|4 2|2|5 2|2|6 2|3|1 2|3|2 2|3|3 2|3|4 2|3|5 2|3|6

3 Zjawisko masowe

Sceny 3|1|1 3|1|2 3|1|3 3|1|4 3|1|5 3|2|0 3|2|1 3|2|2 3|2|3 3|2|4 3|2|5 3|3|1 3|3|2 3|3|3 3|3|4 3|4|0 3|4|1 3|4|2
3|4|3 3|4|4 3|4|5 3|5|1 3|5|2 3|5|3 3|5|4 3|6|1 3|6|2 3|6|3 3|7|1 3|7|2 3|7|3 3|7|4 3|7|5 3|7|6 3|7|7 3|8|1 3|8|2

4 Długa droga do uznania krzywd

Sceny 4|1|1 4|2|1 4|3|1 4|4|1 4|4|2 4|4|3 4|4|4 4|5|1 4|6|1 4|6|2 4|6|3 4|6|4 4|6|5 4|6|6 4|6|7 4|6|8

ODNOŚNIKI

- ▶ W scenie 3|2|4 znajdziecie wskazówki na temat okoliczności powstawania prywatnych fotografii robotników przymusowych. W scenie 3|5|2 przedstawiona jest cenzura listów zagranicznej siły roboczej.
- ▶ Ponad jedenaście milionów robotników przymusowych, którzy zostali wyzwoleni przez aliantów na wschodzie i zachodzie, różnie przeżyło chwilę swojego wyzwolenia. Podobnie niejednolicie kształtowały się drogi ich powrotu albo emigracji. Wielu musiało jeszcze długo pozostać w Niemczech, ponieważ ich droga do domu była dla nich zamknięta albo nie chcieli tam wracać. Przykłady na to znajdziecie w scenach 4|1|1 (za ekranem), 4|2|1 i 4|3|1.

Z DZIENNIKA GABRIELI KNAPSKIEJ

Robotnicy przymusowi przeżyli i odczuli wyzwolenie bardzo różnie. Gabriela Knapska opisała ich radość opisała w dzienniku:

Rano o godzinie 6 obudziliśmy się z bolącymi kośćmi. Nagle wpadła do nas dziewczyna z informacją, że na fasadzie baszty głównej [tu znajdował się obóz pracy przymusowej, w którym internowana była Gabriela i Jolanta Knapska z dalszymi 1800 robotnikami przymusowymi] zostały rozwieszane dwie polskie i cztery białe flagi. Wydawało nam się, że śnimy. Wszyscy żołnierze niemieccy poddali się Amerykanom na podwórku. [...]. Nareszcie. Nareszcie doczekaliśmy się tego momentu. Jesteśmy wyzwoleni!

Dziennik Gabrieli Turant z d. Knapskiej, kwiecień 1945 r.,
Centrum Dokumentacyjne Oberer Kuhlberg Ulm

PYTANIA O PRZYCZYNY

- ▶ Jolanta i Gabriela Knapskie zostały jeszcze kilka miesięcy po uwolnieniu w obozie dla dipisów, a więc dla osób, które podczas wojny zostały deportowane ze swojej ojczyzny. Inni zostali w obozach DP znacznie dłużej. Informacje na ten temat znajdziecie w scenie 4|3|1.
- ▶ Opiszcie za pomocą biografii zamieszczonych w scenie 4|2|1 drogi innych robotników przymusowych po uwolnieniu.

PYTANIA O MOŻLIWOŚCI DZIAŁANIA

- ▶ Po pobycie w obozach DP wiele osób stawiało sobie pytanie, jak ułożyć sobie dalsze życie. Jakie powody mogły przemawiać za tym, aby wrócić do ojczyzny, a jakie przeciw? Dlaczego wielu wyemigrowało do innych krajów albo zostało w Niemczech?